

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובידורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בכרחה במכון.
כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל.
מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

גליון מס' 137 פרשת ויקהל ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'.
תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור.
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

דיוקים ודקדוקים

ל"ה א': וַיִּקְהַל - הקו"ף בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את הה"א שאחריה ולקרוא 'ויקל'. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע אות הגרונית.^א ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: קלעי. פצלאל. ולהורח. ויהי. לפאת. למקצעת. צלעו. שבטה. צלעתיו.

ל"ה ב': וַיְהִי לָכֵן קָדַשׁ שַׁבָּת שַׁבְּתוֹן לֵאמֹר - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתית 'שַׁבְּתוֹן', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתית 'קָדַשׁ', שאם לא יטעים כראוי ישמע שלכם הוא יהיה קודש, ולה' הוא שבת שבתון, בעוד שפירושו שיהיה לכם קודש ושבת שבתון, לפני ה'.

ל"ה ג': לֹא־תַעֲבֹדוּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'תַבְּאָרוֹ' באל"ף.^ג

ל"ה ה': מֵאֲתָכֶם - התי"ו בדגש, והשווא נע.

ל"ה ז': וְעָרִית - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וְאֹרִית' באל"ף.^ד וכן הוא להלן.

מֵאֲדָמִים - האל"ף בקמץ קטן.

ל"ה י': וְכָל־חֲכָם־לֵב - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְכָל חֲכָם־לֵב.

פֶּל־אֲשֶׁר צִוָּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים פֶּל אֲשֶׁר־צִוָּה.

ל"ה י"א: אֶת־אֱהֱלֹו - יש אומרים שהאל"ף בקמץ קטן. ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול.^ה

ל"ה י"ג: וְאֶת־כָּל־כְּלָיו - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְאֶת־כָּל כְּלָיו. וכן הוא להלן ט"ז.

ל"ה כ"א: וְכָל־עֲבֹדָתוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְכָל עֲבֹדָתוֹ.

ל"ה כ"ב: חַח וְנָזָם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים חַח־וְנָזָם במקף.

ל"ה כ"ד: תְּרֹמֶת - הטעם מלעיל ברי"ש.^ו

ל"ה כ"ט: אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתית 'לַעֲשׂוֹת', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר^ב שבתית 'יְיָ', שאם לא יטעים כראוי

וכתב בערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח'), שאע"פ שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, בכל זאת בקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה. וכל זה במקום שלא משתנה המשמעות, אך במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות, ראוי מאד להקפיד ולדקדק להגות כראוי.

ד על פי הסברא הדקדוקית מסתבר יותר שהקמץ הוא קמץ קטן, שהלא חולם שמתבטל והופך לקמץ (זרד חולם להפוך לקמץ כאשר מתארכת המילה והתנועה מתרחקת מהטעם, כגון כגון 'פתל' - 'כתלילים', 'שורש' - 'שרשיהם'), הקמץ הוא קמץ קטן. וכאן היה חולם במקור (בחיבת 'אחל'), וא"כ כשהתבטל החולם והפך לקמץ, בפשטות הוא קמץ קטן. ועוד, שדרך האות הקודמת לחטף, להנקד בניקוד החטף. ומכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להנקד בשווא נח (אֶהֱלֹו), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

ה שהרי כתבו המדקדקים (ראה רד"ק מיכה ב' י"ב ותהלים פ"ו ב') שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה ש"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן כתבו המדקדקים שאחר קמץ קטן יבוא תמיד שווא נח או דגש, וכאן שאין דגש או שווא נח אחר הקמץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

י משום נסוג אחור. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

^א מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטיה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח (כגון: מלך במקום מלֹאךְ, שמון במקום שמֶעוֹן, וינג במקום ויִנְהַג). וזה מצוי פעמים רבות, וצריך זהירות רבה מאד ע"מ לא להיכשל בזה. וכבר הזהיר על זה ביסוד ושורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות לעין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נוהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידעיש).

^ב בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין. וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהלת (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ו ע"א) שהיו אומרים 'היום על לִבְכָּךְ', וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶךְ הַיּוֹם עַל־לִבְכָּךְ, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

^ג כתב בשו"ע (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב) שאין למנות כשליח ציבור מי שקורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף. ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ישמע שה' ציווה שמושה יעשה את מלאכת המשכן, בעוד שפירושו שה' ציווה את משה על עשיית מלאכת המשכן.

בְּיַד־מֹשֶׁה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים בְּיַד מֹשֶׁה.

ל"ה ל"ב: מִקְשָׁבָת - החי"ת בחטף פתח, ואין לקרוא 'מִקְשָׁבָת' בשווא נח.

ל"ה ל"ג: לְמִלָּאָת - האל"ף לא נשמעת, ונקרא 'לְמִלָּת'.

ל"ה ל"ד: וְאֶהְיָאֵב - יש אומרים שהאל"ף הראשונה בקמץ קטן, ויש אומרים שהאל"ף בקמץ גדול^א. וכן הוא להלן.

ל"ה ל"ה: חֲקַמְתָּ לָב - החי"ת בקמץ קטן.

כָּל־מְלָאכַת חֶרֶשׁ | וְחֹשֶׁבֶן - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח השני ולהטעים כָּל־מְלָאכַת־חֶרֶשׁ במקף.

ל"ו א': אֶת־כָּל־מְלָאכַת - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת־כָּל מְלָאכַת.

ל"ו ב': אֲשֶׁר נִשְׁאָא לָבֹ - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר־נִשְׁאָא לָבֹ במקף^ב.

לְקַרְבָּה - הקו"ף בקמץ קטן, והרי"ש בשווא נח.

ל"ו ד': כָּל־הַחֲכָמִים - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל הַחֲכָמִים.

אֶת כָּל־מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־כָּל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ.

ל"ו ה': מִדֵּי - הדלי"ת דגושה, ופירושו יותר מכדי הצורך. והקורא 'מִדֵּי' בדלי"ת רפה, משנה משמעות, שפירושו מן ידיו של משהו^ט.

ל"ו ו': אֶל־יַעֲשֹׂעֻד - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל־יַעֲשֹׂעֻד.

ל"ו ז': וְהוֹתֵר - יש להקפיד לנגן את הטעם סוף פסוק כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים וְהוֹתֵר^י.

ל"ו ט': הִירֵיעָה - היו"ד רפה, ובשווא נח^א. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות: הִירֵיעָת, בִּירֵיעָה.

הָאֲחֹת - בפתח פתח. ובהמשך הפסוק: הָאֲחֹת - בסגול קמץ^ב.

ל"ו י"א: גְּלָלָת - הלמ"ד בשווא נע^ג.

גְּלָלָת תַּכְלֵת - הלמ"ד בשווא. אך להלן: גְּלָלָת, הלמ"ד בקמץ.

ל"ו כ"ז: וְלִירְכָתִי - הוי"ו במתג, והלמ"ד בשווא נח^ד.

ל"ו כ"ח: לְמִקְצָעָת - הצד"י בשווא נח.

בִּירְכָתִים - הכ"ף רפה.

בִּירְכָתִים - יש להקפיד לנגן את הטעם סוף פסוק כראוי, ולא להוסיף טעם נוסף לפניו ולהטעים בִּירְכָתִים^ה.

ל"ו כ"ט: תָּמִים - התי"ו בפתח, והמ"ם דגושה. והקורא 'תָּמִים' בקמץ ורפה^ו משנה משמעות. כמו"כ יש להקפיד על הגייה נכונה של התי"ו, שלא ישמע שקורא 'סָמִים' בסמ"ך^ז.

ובתנועת חיריק, כשהחיריק הוא חיריק מלא, דהיינו שכתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: יָצִיתָ, יָחִידֶךָ), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשהחיריק הוא חיריק חסר, דהיינו שלא כתובה אות יו"ד אחר החיריק (כגון: לְרֹאשׁוֹ, אֲשֶׁתוֹ), התנועה היא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכן בתנועת שורוק-קובץ, כשכתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק, (כגון: זָכֹרְךָ, שְׂבוּתֶךָ), התנועה היא תנועה גדולה, והשווא שאחריה נע, וכשלא כתובה אות וי"ו אחר תנועת השורוק (כגון: מִשְׁפָּרְתִּי, קִמְצוֹ), מנוקד בקובץ שהיא תנועה קטנה, והשווא שאחריה נח.

וכיון שפעמים רבות בכתבי התורה כתובות תיבות מלאות וחסרות שלא ככללים, יש מקומות במקרא שאע"פ שלא כתובה אות יו"ד אחר תנועת חיריק או וי"ו אחר תנועת שורוק, התנועה נחשבת לתנועה גדולה, משום שהתיבה אכן היתה ראויה להיכתב עם יו"ד או וי"ו, ונכתבה במקרא שלא כהכללים, ולכן השווא שאחר תנועות אלו הוא נע, ככל שווא הבא לאחר תנועה גדולה, ומשום כך הונח מתג לפני השווא להורות שיש להניע את השווא כיון שנחסרה כאן אות (כן כתב מנחת שי על תיבת 'נִבְּתִי' (בראשית ל"א ל"ט), ועל תיבת 'גְּלָלָת' (שמות כ"ו ד'), ובמאמר המאריך (סוף תירוץ חקירה ב'). והדברים מיוסדים על דברי רד"ק (מכלול צ"ח ע"א, ושם קל"ח ע"א, והביאו במנחת שי שמואל א' ז' ז') שכתב שגם כאשר תנועה גדולה נכתבת בכתבי חסר, צריך לקרוא אותה כתנועה גדולה).

וכאן היה ראוי להיכתב 'לִזְלָאָת' בשורוק (ששורש המילה הוא 'לול' שהיו"ו מאותיות השורש. רד"ק בשרשים שורש לול), ולכן, אע"פ שנכתב 'גְּלָלָת' בכתבי חסר, תנועת הקובץ כאן היא תנועה גדולה, וממילא הלמ"ד שאחריה בשווא נע.

^י ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ח'.

^ט לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדיון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{טז} שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

^י שדרך האות הקודמת לחטף, להינקד בניקוד החטף. וכיון שהאות הגרונית שאחר הקמץ מנוקדת בחטף קמץ קטן, מסתבר שהקמץ שלפניו הוא קמץ קטן.

ואמנם אין דרך קמץ קטן לבוא בהברה פתוחה, אך כאן ההברה סגורה במקורה, שהלא האות הגרונית היתה ראויה להינקד בשווא נח (אֶהְיָאֵב), ורק בגלל שדרך שווא נח באות גרונית להתרחב לחטף, הורחב השווא שבאות הגרונית לחטף קמץ ונפתחה ההברה. וכיון שבמקור ההברה היתה סגורה, דינה כהברה סגורה, ולכן יכול לבוא בה קמץ קטן.

^{יב} ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

^ט כבבראשית מ"ט כ"ד: מִיַּד אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֶּׁם רָעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל. וכן בתהילים ק"מ ה': שְׁמִרְנִי יְיָ מִיַּד רָשָׁע.

^י כיון שהסוף פסוק בא כאן מיד אחר האתנחתא, ללא טעם נוסף ביניהם, וע"י זה נוצר קצת מחסור בנגינה, יש נטיה להוסיף טעם נוסף לפני הסוף פסוק, ויש להזהר לא לעשות כן אלא להטעים כראוי.

ובפרט יש להזהר בזה בפסוק זה שהוא סיום העליה, שמחמת נגיון הפסקת הקריאה המחסור בנגינה לפני הסוף פסוק אף גדול יותר, והנטיה להוסיף טעם נוסף חזקה יותר.

^א עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה (או אחת מהאותיות כל"ב המנוקדות בפתח להורות על ידוע), ואין מתג לפני השווא, השווא נח.

וכאן בכל הספרים אין מתג לפני השווא, ומוכח שהאות שאחריה בשווא נח.

^ב תיבת 'אחת' מנוקדת בדרך כלל 'אַחַת' בפתח פתח, וכשהיא מוטעמת בטעמים סגול אתנחתא או סוף פסוק היא מנוקדת 'אַחַת' בסגול קמץ. וכשהיא מוטעמת בזקף, פעמים שהיא מנוקדת 'אַחַת' בפתח פתח, ופעמים שהיא מנוקדת 'אַחַת' בסגול קמץ (עיין מכלול קפ"ה ע"א).

תיבת 'אחת' המוטעמת בזקף, מנוקדת בפרשטנו פעמיים 'אַחַת' בסגול קמץ (ל"ו י"א, ל"ז ג'), ופעם אחת 'אַחַת' בפתח פתח (ל"ו ט"ו).

^י הכלל הוא ששווא אחר תנועה גדולה הוא שווא נע, ואחר תנועה קטנה הוא שווא נח.

ל"ו ל"ד: בָּתִּים - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק". וכן הוא להלן.

ל"ו ל"ח: וְצִפְּהָ רָאשֵׁיהֶם וְחֲשִׁיקֵיהֶם וְהָב - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת 'וְחֲשִׁיקֵיהֶם', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר² שבתיבת 'רָאשֵׁיהֶם', שאם לא יטעים כראוי ישמע שציפה את ראשיהם בציפוי כלשהו שאין מפורש מה הוא, ואת חשוקיהם עשה מזהב, בעוד שפירושו שציפה את ראשיהם ואת חשוקיהם בזהב. וכעין זה להלן ל"ח י"ט: וְצִפְּהָ רָאשֵׁיהֶם וְחֲשִׁיקֵיהֶם בָּסָף.

ל"ו ח': כְּרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה.

וּכְרוֹב־אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וּכְרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה.

ל"ו ט': וַיְהִי - הוי"ו בפתח. ואין לקרוא 'וַיְהִי' בשווא.

לְמַעַלָּה - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרא 'לְמַלָּה', או לקרא 'לְמַעַלָּה' בפתח העי"ן.

סְכָכִים - הכ"ף בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'סְכָכִים' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט³.

ל"ו י"ט: בִּקְנָה - הבי"ת בפתח, והקו"ף דגושה. ובהמשך הפסוק: בִּקְנָה - הבי"ת בשווא נע, והקו"ף רפה.

ל"ו כ': וּבִמְנֵרָה אֲרֻבָּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים כִּפְתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ - פסוק זה הוא מן המקראות שאין להם הכרע⁴. ועל כן יש מי שכתב שאע"פ שאין לקרוא לשנות מניגון הטעמים, מכל מקום לא יעשה עצמו מכריע, ולא יעשה הפסק בתיבת 'גְבָעִים', אלא יקרא תיבה זו עם התיבה שלפניה ושלאחריה בתכיפה אחת,

והקב"ה יודע הכרעות². אך לא נהגו כן, אלא נהגו להפסיק כהטעמים^{3א}.

ל"ו כ"ד: כָּפָר - הכ"ף השניה במקמ"כ².

כָּל-כְּלִיָּהּ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל כְּלִיָּהּ.

ל"ח ד': כִּרְכָּבָו - הבי"ת דגושה.

ל"ח ח': בְּמִרְאֵת הַצָּבָאֹת - הבי"ת בשווא נע. ואין לקרוא 'בְּמִרְאֵת' בפתח².

ל"ח כ': וְכָל-הֵיחָדָת - הוי"ד רפה, ובשווא נח⁴.

❖❖❖ ❖❖❖ ❖❖❖

❖ חילופי נוסחאות ❖

ל"ה כ': וַיֵּצֵאוּ / (וַיֵּצְאוּ)

הוי"ד במרכא – בדפוס: ברויאר. – וכן נכון לפי כללי הטעמים².

הוי"ד במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ל"ה כ"ה: וְאֶת-הָאֲרָגָל / (וְאֶת-הָאֲרָגָל)

הה"א ללא מונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט ס"י ס"כ ס"ג ס"ד, א"ד א"ה א"ו א"ז. – ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

הה"א במונח – בכתבי היד: ס"ב ס"ד ס"ח ס"י ס"ב ס"ד ס"ו ס"ז, א"א א"ג א"ו א"י. – ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

ל"ו ד': אִישׁ-אִישׁ מִמְּלֶאכֶתָו / (אִישׁ אִישׁ)

במקף מרכא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ט ס"י ס"כ ס"ג ס"ד, א"ד א"ה א"ו א"ז. – ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג², קסוטו, ברויאר. – וכן הוא בעין הקורא בשם מקצת הספרים.

הענין ע"י ניגון ללא צורך בשהייה. וכיון שכתב שלא ישנה מהניגון אלא רק יקרא בתכיפה, יהיה הכרע בקריאתו ע"י ניגון הטעמים, שהלא הפיסוק נקבע ע"י ניגון הטעמים. וצ"ע.

כב ועיין עוד בגליון פרשת תרומה, מדור חילופי נוסחאות.

כג בפתח משמעו שהמראות צובאות, בעוד שפירושו במראות של הנשים הצובאות.

כד ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יבוא מרכא במקום הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, סעיף 20. רבינו תם, שיר אלוקים י' מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס ל' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. משה הנקדק, דרכי הנקוד והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מדקדקים). ובכתבי היד אכן מוטעים במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת בחומשים שהדפיס הטעים בדרך כלל במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

לענין מעשה, כיון שכלל זה ברור ומוסכם, ואף בכתבי היד הטעימו כן, ומקור ההטעמה במתג בטעות בלבד, אין ספק שיש להטעים במרכא ולא במתג. ואכן בתנ"ך ברויאר הדפיס בכל מקומות אלו במרכא ולא במתג.

כה נראה שיש סימני מחיקה של מונח שהיה תחת הה"א.

כו ובגליון ציין שבספרים אחרים מוטעם 'אִישׁ אִישׁ' במרכא תביר.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרנו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחש הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקר. והוסיף, שמי שילבו חדר ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

¹ ענין זה מבוואר בגליון פרשת מקץ תשע"ו הערה ט"ו.

² כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

³ ביומא נ"ב איתא: איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להן הכרע: 'שָׂאֵת', 'מְשֻׁקָּדִים', 'מְחָר', 'אֲרוֹר', 'וְקָם'. ו'מְשֻׁקָּדִים' הוא פסוק זה (ולעיל כ"ה ל"ד מופיע פסוק זהה גבי ציווי עשיית המנורה, וכיון שהפסוקים זהים נמנו כפסוק אחד).

והיינו, שאין הכרע האם הפיסוק הוא: 'וּבִמְנֵרָה אֲרֻבָּעָה גְבָעִים, מְשֻׁקָּדִים כִּפְתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ'. דהיינו שהיו במנורה ארבעה גביעים, והיו בה גם כפתורים ופרחים משוקדים. או שהפיסוק הוא: 'וּבִמְנֵרָה אֲרֻבָּעָה גְבָעִים מְשֻׁקָּדִים, כִּפְתָרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ'. דהיינו שהיו במנורה ארבעה גביעים משוקדים, והיו בה גם כפתורים ופרחים.

³ כן כתב בשערי אפרים (שער ג' סעיף ט"ו, ובפתחי שערים סק"ג).

^{3א} כן כתב הגר"ש דבליצקי (אם למקרא בראשית ל"ד ז'), שלא נהגו כהשערי אפרים כי סמכו בזה על הריטב"א (יומא דף נ"ב) שסובר שהספק הוא לולא היו לנו טעמים, אך אחר הטעמים נתברר ספיקו ע"י פיסוק הטעמים.

ובאמת דברי השערי אפרים בזה צריכים ביאור, שהרי פיסוק הטעמים נקבע ע"י ניגון הטעמים בלבד, ולא ע"י שהייה בקריאה, ומטרת הטעמים להפסיק

במרכא תביר – בכתבי היד: סי"ג^כ סט"ז. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם רוב הספרים.

ל"ז ח': קרוב אַחַד / (קרוב אַחַד)

במקף – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו, ס"א ס"ג ס"ד ס"ח ט"ט ס"י סי"א סי"ב סי"ג סי"ד, א"ב א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קסוטו, קורן, ברויאר. ~ וכן הוא בעין הקורא.

בקדמא – בכתבי היד: ט"ה ט"ח, ס"ה ס"ז סט"ז סי"ז, א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג.